

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
ALS CARRERS OCATA/MARQUESA . CIUTAT VELLA
(BARCELONA)**

DESEMBRE DEL 2002

REFERÈNCIA: 100/02

Esther Medina Guerrero

ATICS, S. L.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ
2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA
3. CONTEXT HISTÒRIC
4. METODOLOGIA DE TREBALL
5. LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS I ANÀLISI DE LA SEQÜÈNCIA ESTRATIGRÀFICA
6. INTERPRETACIÓ I CONCLUSIONS

BIBLIOGRAFIA

FIGURES

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX I: FITXES D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA

ANNEX II: INVENTARI DELS MATERIALS

1. Introducció. Objectius de la intervenció

La present memòria recull els resultats del control arqueològic efectuat sobre unes obres per a la canalització en rasa d'una conducció de gas entre el número 8 del Carrer Ocata i la cantonada amb el Carrer de la Marquesa de Barcelona (**Figures 1 i 2**). L'obra fou contractada per Gas Natural, sdg, i va ser realitzada per l'empresa COBRA, S.A. La intervenció arqueològica es va adjudicar a ATICS S. L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Esther Medina Guerrero i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

Els objectius generals de l'actual intervenció s'han traçat de forma conjunta amb el Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i la direcció de l'obra, seguint la normativa municipal i general en temàtica de patrimoni. Aquests, s'han basat en l'estudi de les possibles restes conservades en el subsòl, en el recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques precedents i finalment, en l'avaluació de les restes arqueològiques que podrien quedar afectades per l'obres.

Les obres es varen iniciar el 9 de desembre i van concloure el 12 de desembre del 2002. El control arqueològic es portà a terme per tal de detectar i documentar estructures antigues que poguessin resultar afectades. L'indret on es va dur a terme l'actuació urbanística s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric. A grans trets, es tracta d'un carrer situat al Districte de Ciutat Vella, a la zona ocupada antigament per edificis administratius i militars relacionats amb l'àrea portuària de la ciutat. Aquesta zona fou reurbanitzada a mitjans del segle XIX.

Hi ha diversos precedents que testimonien la importància històrica de l'espai investigat. Està situat molt a prop del Mercat del Born, on han estat identificades les ruïnes corresponents a l'antic barri de La Ribera i alguns vestigis d'època anterior durant l'excavació encara en curs. Els treballs realitzats anteriorment a l'interior de l'antic Mercat del Born ja havien permès descobrir diverses estructures corresponents a l'entramat urbanístic d'aquest barri (Barrasetas, E.; Huertas, J. 1994; Fàbregas, M.; Huertas, J. 1998).

Molt a prop del carrer de la Ribera també havia esta descoberta una necròpolis baix-imperial i alt-medieval (Farré, R.; Serrá, D. 1991). Diferents intervencions al Passeig Picasso (Suau, L.; Río, M., 2002) i als Carrers de la Duana i General Castaños (Muñoz, I., 2002) han localitzat algunes estructures que formen part de la trama urbanística de l'antic barri de La Ribera.

En aquest context, la intervenció arqueològica es va centrar en:

- ✓ La possibilitat de documentar restes relacionades amb antigues dependències de la Duana, del segle XVIII.
- ✓ En el sector afectat s'hi localitza el traçat del Rec Comtal, la construcció del qual s'estableix entre finals del segle X i principis del segle XI.
- ✓ La probabilitat d'evidenciar estructures vinculades amb el Baluard i la Porta de Mar de l'antiga muralla del segle XVIII.
- ✓ Detectar alteracions sedimentològiques pròpies del barraquisme documentat en els inicis de l'ocupació poblacional a l'incipient barri de la Barceloneta del segle XVIII.

2. Situació geogràfica

Barcelona està situada a la costa mediterrània, en el lloc anomenat Pla de Barcelona, comprès entre els rius Besòs i Llobregat, al nord es troba la serra de Collserola, on hi ha el Tibidabo, que n'és el cim més alt (542 metres). La serralada de Sant Mateu a llevant i el massís de Garraf a ponent fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió, sobre el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps el seu desenvolupament que, amb Montjuïc vora el mar, ha facilitat la defensa del seu litoral. Els seus orígens se situen en el petit pujol del Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

La ciutat és la capital del principat i els municipis que la integren són diversos: l'Hospitalet, Cornellà de Llobregat, Esplugues de Llobregat, Sant Just Desvern, Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramanet, Badalona i Montcada-Reixac.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees organitzades en districtes. La zona que ens ocupa es troba situada en el districte de Ciutat Vella. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central anomenat barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals situats al seu voltant que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves foren conegudes amb els noms de les esglésies que els centralitzaven: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de la Mercè i de Santa Maria del Mar (on quedà sota la seva influència la zona estudiada, el Carrer Ocata). Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, varen començar a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

La nostra àrea d'estudi se situa en l'actual barri de la Ribera. Els límits d'aquest barri són el Carrer de Mercaders fins al Carrer de l'Argenteria per ponent, la façana marítima pel sud i el Passeig de Picasso a llevant.

3. Context històric

Cal assenyalar alguns aspectes generals sobre la història del districte de Ciutat Vella, i del barri de La Ribera, en particular, que són d'interès per a l'estudi de les seves potencialitats arqueològiques. Principalment farem esment dels esdeveniments que afecten de forma concreta la nostra àrea d'estudi: la construcció del Rec Comtal, la formació de la vilanova que després serà el barri de La Ribera, l'edificació i evolució de la muralla de Barcelona i la construcció d'antics edificis administratius i militars a la zona portuària de la ciutat; dels que destaquem per la proximitat amb el Carrer Ocata, les dependències de la Duana.

Des de començament del segle IX el territori de la ciutat de Barcelona s'amplià amb l'establiment dels primers nuclis de població situats fora del recinte que englobava la muralla romana, constituint burgs o barriades, anomenades també vilanoves, establertes al voltant de centres d'ordre econòmic o religiós com és el cas d'esglésies, el mercadal, el port o els hospitals. La Vilanova de la Mar es va formar entorn al Rec Comtal o Regomir. Aquest canal que duia les aigües del Besòs fins al peu de les muralles de Barcelona, i servia per al regatge de les hortes del nord-est del Pla, per moure els molins de la zona i per a les indústries tèxtils del barri de Sant Pere. Actualment els historiadors discrepen sobre la paternitat del rec, i mentre que uns el consideren una obra del final del segle X o ja del segle XI, altres pensen en una restauració o adaptació efectuada pel comte Miró a mitjan segle X, d'un dels aqüeductes romans de la ciutat. Altres pensen que el nom Regomir no té relació amb el comte Miró i que simplement es tracta del nom d'un lloc anterior de transició visigoda.

Lentament les muralles romanes anaren perdent el seu valor defensiu i la funció aglutinadora i proteccionista exercida durant més de 900 anys. A la fi del segle XI l'antiga muralla havia perdut tota la seva funcionalitat com a recinte defensiu (Cubelles, 1993) tot i que el nucli urbà que delimitava continuà mantenint el paper de centre polític i religiós (Garcia i Espuche, 1986).

Després d'un breu parèntesi de davallada a causa de les restriccions en el flux d'or i les campanyes del Cid, es produeix durant els segles XII-XIII un moment d'expansió

econòmica. Això es va traduir en concret en l'augment de la implantació de tallers i fleques, la urbanització del suburbium al peu de les muralles, el creixement de les zones destinades al conreu, i comença la transformació dels espais lliures en horts i posteriorment en habitatges. A mitjans del segle XII, les ordes militars (templers, hospitalers i del Sant Sepulcre) van rebre propietats al territori de Barcelona (Banks, 1992) i l'espai va ser dividit gradualment en parcel·les i llogat per a propòsits edificatoris.

Es poden diferenciar quatre àrees dintre de la composició urbana de la Barcelona del segle XII. Una destinada als intercanvis comercials, amb evidències d'una horticultura limitada i habitatges de petites dimensions, on caldria incloure la vila nova de Santa Maria del Mar. També hi havia àrees properes al mercat, on s'observa una barreja d'activitats comercials i les residències i els tallers tindrien una escassa representativitat. Restaria una àrea urbanitzada de naturalesa residencial i, finalment, es pot distingir un ampli sector destinat a la producció agrícola.

Les viles noves creades al voltant de l'antic recinte emmurallat romà foren el Mercadal, Santa Maria del Mar, Sant Cugat del Rec, Sant Pere, Dels Arcs i Del Pi. En relació amb la funcionalitat dels nous espais ocupats, cal assenyalar que el procés de creixement de les vilanoves crea una polarització típicament medieval entre una ciutat d'herència romana amb funcions de centre polític, religiós i simbòlic, seu de la Cort Comtal i del bisbe; i el burg, on es situa una gran varietat d'activitats comercials (sobretot artesanals i marítimes), (García Espuche, 1986), i zones de poblament. Veurem com aquesta contraposició fou progressivament diluïda amb la construcció d'un nou recinte emmurallat per tal de garantir la protecció dels nuclis poblacionals recentment creats. Malgrat aquest element, encara perduraven formes d'organització romanes que amagaven la nova realitat urbana de la ciutat; és la divisió político-administrativa en forma de quarters.

Amb l'afany d'encabir i protegir les noves barriades i els edificis establerts fora els límits de la muralla d'època romana es va començar a construir una nova línia defensiva, anomenada per molts el segon recinte fortificat. Tradicionalment s'ha associat aquesta muralla amb el regnat de Jaume I, essent el primer tram el construït a

La Rambla, des del convent de Framenors fins l'àrea propera a l'església de Santa Anna, amb una datació anterior a 1260 (Carreres i Candi, 1909). Posteriorment s'hi afegeix el tram que va des del carrer Fontanella, passant pel carrer Trafalgar, Arc de Triomf, Lluís Companys fins el Passeig Picasso.

El context d'expansió econòmica i la implantació d'un règim jurídic de caire municipal durant el segle XIII van afavorir la divisió administrativa de la ciutat en quaters, amb la Plaça del Blat com a centre comercial. El resultat d'aquesta subdivisió foren els quaters de Santa Maria del Pi, Sant Pere, Santa Maria del Mar i Framenors. El sistema de quaters es tractava d'una divisió administrativa artificial. Sembla que vol representar una geometria essencial, la unitat de la ciutat, (a la més pura cosmologia romana), tot i que s'obtenen unitats molt dispars per la forma, pels continguts sociofuncionals i pel contrast dels seus valors demogràfics.

Al voltant de la vila nova de Santa Maria del Mar es va anar desenvolupant una àrea molt fèrtil que anà creixent al llarg del segle XI fins arribar a ser habitada entre els segles XII-XIII per gran quantitat d'artesans vinculats al mar i per nobles i burgesos. Tot aquest creixement va donar lloc a la creació d'una nova unitat administrativa, el Quarter del Mar. Al segle XIV s'hi inclou dins de la fortificació que havia estat construïda un segle abans.

La subdivisió en quaters del segle XIII es va mantenir en el segle XIV (funciona, de fet, fins a finals del segle XVIII), malgrat que el centre ja no era de tipus comercial, sinó administratiu: la Plaça Sant Jaume.

Les obres urbanes del segle XIV es detenen posteriorment en l'àmbit públic (equipaments, carrers, places...). A partir del segle XVI es tendeix al benefici de persones i institucions concretes de la ciutat, com la petita aristocràcia i l'oligarquia urbana. No es paralitzen, però, les obres a les muralles, malgrat que l'índole d'aquestes remodelacions ha perdut el caràcter aglutinador dels segles anteriors.

En el segle XVII les noves tendències defensives, com l'ús de la pólvora, van obligar a reformar part de la muralla existent donant lloc a la substitució dels antics merlets i la

construcció d'un seguit de baluards situats al llarg del circuit defensiu d'època medieval. Podrien ser documentats en la present intervenció el Baluard i el Portal de Mar.

En aquest context el barri va continuar prosperant fins que l'any 1715 va ser parcialment destruït per ordre directa de Felip V amb l'excusa d'edificar una explanada al davant del recinte fortificat de la Ciutadella. La construcció d'aquesta fortalesa i d'un territori de seguretat al seu voltant van posar fi a una part important del barri. L'enderroc dut a terme entre el 1715 i 1718 va provocar l'aglomeració de la població en les proximitats de l'àrea enderrocada o bé l'abandó de la ciutat, i, fins i tot, la instal·lació de famílies a les barraques de mar (en el futur barri de la Barceloneta). Les profundes mutacions que va patir Barcelona després del triomf de les tropes borbòniques: militarització i reforçament de la condició de plaça militar, expansió demogràfica, creixement dels intercanvis, consolidació i increment de les manufactures, protagonisme de la iniciativa privada, es varen produir, sorprenentment, en l'interior d'un perímetre invariable, disminuït per la formació de la Ciutadella i de la seva Esplanada.

Prop de la Ciutadella, en terrenys que molts segles abans eren submergits sota les aigües, es va començar a ordenar cap a finals del segle XVIII la primera plaça de grans dimensions que es feia a la ciutat: el Pla de Palau, envoltat pel palau dels Virreis (d'origen gòtic, destruït l'any 1875), la Llotja (construïda entre el 1774 i el 1802 i que conserva el saló de contractacions gòtic) i la Duana, edifici del 1792 que és el Govern Civil des de l'any 1902.

Pel que fa a les dependències de la Duana s'ha d'assenyalar que les construccions anteriors a les actuals havien estat incautades per la intendència l'endemà de l'acabament de la Guerra de Successió (1714) i foren destinades a magatzem de mercaderies i a oficines de recaptació dels drets. La Duana sofrí dos incendis els anys 1771 i 1777, i després d'aquest darrer quedà tan malmesa que calgué pensar en un edifici de nova planta, situat en el mateix lloc i davant del Palau del Virrei o Palau Reial. La construcció de la nova Duana fou projectada el 1783, i fou acabada el 19 de maig de 1792. Com hem esmentat abans, l'edifici de la Duana fou convertit l'any 1902

en seu del Govern Civil de la Província de Barcelona, i malgrat les transformacions que aleshores sofrí no fou alterat en substància el caràcter originari de la construcció.

El Pla de Palau va convertir-se en un centre neuràlgic de la ciutat, amb els centres oficials i el popular Cafè Nou. El procés d'urbanització de la plaça es va prolongar fins a mitjan segle XIX, quan s'hi van fer, el 1836, els Porxos d'en Xifré i s'hi va posar la font del Geni Català.

Pel que fa a l'evolució de la Ciutadella, s'ha d'esmentar que la destrucció de part del barri de la Ribera i la seva funció de control, la feren molt impopular entre els habitants de la ciutat, que la consideraren un símbol d'opressió, com testimonia l'intent d'enderrocament durant la bullanga del 1841. Durant la Revolució de Setembre el general Joan Prim va decretar la donació de la Ciutadella a la ciutat, que va ser definitivament enderrocada els anys 1869 i 1888.

L'any 1888, amb motiu de l'Exposició Universal, es va construir el parc que en l'actualitat es pot contemplar als terrenys que havia ocupat la Ciutadella, i se li va donar el seu mateix nom.

4. Metodologia de treball

Per tal d'aconseguir els objectius marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. En relació amb la metodologia de registre, la seqüència estratigràfica s'estableix per a entendre la formació, delimitació i estructuració dels estrats i la seva possible posterior destrucció. De la mateixa manera, ajuda a interpretar els diferents processos sedimentaris i postdeposicionals que han tingut lloc en aquest espai. Amb aquests pressupostos, s'ha establert un registre detallat dels diferents estrats que configuren la zona excavada, utilitzant a tal efecte el sistema d' Unitats Estratigràfiques (U. E.) dissenyat per E. C. Harris (Principles of Archaeological Stratigraphy, 1979), que permet analitzar de forma individualitzada cada una de les incidències que afecten la seqüència estratigràfica. La caracterització de les diferents U.U.E.E. identificades s'efectua en una fitxa. En ella es registren tots els paràmetres que permetin la seva correcta identificació i descripció: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

La identificació d'U.E. s'estableix mantenint l'ordre d'aparició durant el procés d'excavació i es realitza utilitzant una clau, en aquest cas, de tres o més dígits, començant tota la seqüència numèrica en el 100 (nivell superficial). Donat que s'ha efectuat la rasa en un sol tram se li ha atorgat una clau numèrica de tres dígits. Per sota s'hi identificarien altres unitats estratigràfiques que seguirien la numeració correlativa corresponent (U.E. 101, U.E. 102, etc.).

La documentació es completa amb un registre gràfic detallat, que inclou la fotografia convencional i la planimetria de tot el procés d'excavació. A la memòria s'incorpora una selecció fotogràfica d'aquelles evidències que són més representatives i que millor reflecteixen el desenvolupament de l'excavació. En l'apartat planimètric s'han registrat en planta les U.U.E.E. més significatives i s'han confeccionat diverses seccions.

Cal esmentar també, el tractament que es dona al material que apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (codi del jaciment i any i u.e. a la que pertany). I en

segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal que quedin individualitzades.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació mecànica amb una màquina excavadora, sota control arqueològic, amb l'excavació científica i manual adreçada al descobriment de les restes que podien aparèixer.

5. La intervenció arqueològica. Desenvolupament dels treballs i anàlisi de la seqüència estratigràfica

L'actuació arqueològica es va centrar, d'una banda, en el control visual de la realització de la rasa per part del personal de l'obra i, de l'altra, en l'excavació manual per part de la direcció tècnica quan les característiques de la terra extreta així ho exigien.

Les obres es varen iniciar al Carrer Ocata a l'alçada del número 8 i arribaven a la cantonada amb el Carrer de la Marquesa. El projecte de l'obra constava de l'excavació d'una rasa, que discorre paral·lelament a l'edifici de l'Estació de França, de 46 metres de longitud, entre 40 i 60 centímetres d'amplada i una fondària que oscil·lava entre els 90 i els 110 centímetres (**Veure Figura 3, planta general**).

Recordem que les expectatives de documentar restes arqueològiques en el subsòl del carrer estaven centrades en la localització d'estructures relacionades amb l'edifici de la Duana, evidències del traçat del Rec Comtal i construccions vinculades amb la muralla de la façana marítima de la ciutat. Cal afegir també la possibilitat de detectar evidències de les barraques de l'incipient barri de la Barceloneta creat el segle XVIII, ja que la zona estudiada es troba molt a prop.

Després de l'extracció de les lloses de gres de 60x40x8 centímetres i el llit de formigó sobre els quals se sustenta l'actual carrer d'uns 25-30 centímetres de potència (U.E. 100), es va documentar un sediment sorrenc, de color marró fosc, que contenia material constructiu (teules, rajoles de terra cuita i pedres de mesura diversa fonamentalment). Cal esmentar que presentava morter de calç amb aspecte molt disgregat, i formava petites bossades blanquinoses dins l'estrat (U.E. 101) (**Veure seccions A-A', B-B' i C-C'** a la **Figura 4**). Ha proporcionat material ceràmic vidrat amb una forquilla cronològica molt àmplia, la més antiga del qual correspondria a un exemplar informe amb decoració de reflexes metàl·lics. La resta es tracta de ceràmica vidrada comuna de difícil atribució cronològica, doncs quan es tracta de formes confirmem que apareixen durant la baixa Edat Mitjana i perduren fins ben entrat el segle XX.

A uns 60 centímetres per sota, en els primers 5 metres va aparèixer la canalització de gas sobre la qual s'havia de realitzar la connexió per al nou servei (Secció A-A'). Fins els 25 metres de rasa excavada no van aparèixer altres serveis (Secció B-B'), tot i que les característiques sedimentològiques eren les mateixes. A continuació es varen detectar dues conduccions (d'aigua i electricitat) que es prolongaren fins a la zona final de la rasa, on estava situada l'arqueta per a les connexions del nou servei instal·lat (Secció C-C').

La hipòtesi inicial relativa a l'existència d'estructures arqueològiques es va contrastar negativament. Normalment, les rases de serveis acostumen a colmar-se amb sauló i sediment sorrenc, a més d'elements actuals, com escombraries. La procedència del sauló és difícil d'esbrinar. Tanmateix, alguns fragments ceràmics localitzats presenten un índex de rodament considerable; de manera que tot i descobrir la procedència del sauló seria impossible establir el context espacial del material recuperat.

Així, doncs, la fiabilitat cronològica de la U.E. 101 és escassa. Només testimonia la remoció de terres d'un estrat preexistent (hi ha fragments ceràmics que no estan rodats), que està barrejat amb un sauló la procedència del qual és impossible esbrinar. De la mateixa manera, el material arqueològic recuperat pertany tant al sauló afegit en un moment molt recent com a l'estrat destruït que possiblement ja existia abans de l'excavació de la rasa (un estrat que ja devia estar alterat per la fonamentació dels edificis actuals).

6. Interpretació i conclusions

En primer lloc s'ha d'assenyalar que els resultats d'aquesta intervenció aporten poques dades en relació amb el poblament i l'urbanisme de la ciutat de Barcelona al llarg de la seva història ja que es tracta d'una excavació preventiva de caràcter molt localitzat i parcial.

De fet, s'ha produït una adaptació total a les exigències de l'obra concreta. Un dels elements que més ha condicionat el volum de dades obtingut ha estat la cota necessària per a la instal·lació del servei. Però no només ha estat aquest factor, sinó que cal afegir la presència d'altres serveis col·locats amb anterioritat, que mantenien una cota similar a la requerida per a aquesta obra.

Hom pot calcular, a grans trets, que no serà fins a una cota aproximada d'1 metre per sota de la pavimentació actual del carrer en que es puguin localitzar i identificar restes arqueològiques responnent a les expectatives inicials a aquesta investigació.

Les dades obtingudes en els carrers Ocata i de la Marquesa només suggereixen que la instal·lació dels diferents serveis en un moment anterior a aquesta obra podrien haver desestructurat algun estrat preexistent (sòl d'ocupació de qualsevol època) i que els materials de la fonamentació dels edificis actuals podrien tenir els seus orígens, en part, en algun tipus d'estructura construïda avui desapareguda.

Per últim, basant-se en la informació disponible a les fonts documentals es pot deduir que algun dels elements ceràmics recuperats, la cronologia dels quals és de difícil concreció, formaven part del conjunt urbanístic de l'antic barri de La Ribera, enderrocat entre el 1715 i 1718, o estan relacionats amb el funcionament d'alguna de les dependències de la Duana abans o després de la seva remodelació.

Bibliografia

AADD,1992: “La ciutat a través del temps. Cartografia històrica” *Història de Barcelona*, Índex, Barcelona.

BANKS, P. 1992: “L’estructura urbana de Barcelona, 714-1300”, AADD: *Història de Barcelona 2. La formació de la Barcelona Medieval*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

BARRASETAS, E.; HUERTAS, J. 1994: *Memòria arqueològica de l’Antic Mercat del Born*. Inèdit.

CARRERAS I CANDI, F. 1909: “La ciutat de Barcelona” *Geografia General de Catalunya, vol. III*. Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. 1972: “La ciutat al llarg de les seves muralles. Viatge entorn de la darrera muralla” *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.

FÀBREGAS, M.; HUERTAS, J. 1998: *Memòria Arqueològica de l’Antic Mercat del Born*. Inèdita.

FARRÉ, R.; SERRÀ, D. 1991: *Memòria de l’excavació a la Plaça Comercial*. Inèdita.

FLORENSA FERRER, A. 1962: “Evolución de Barcelona en la Baja Edad Media”. *Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad, III*. Barcelona.

GARCIA I ESPUCHE, A. 1986: *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Barcelona.

GUÀRDIA, M; GARCIA ESPUCHE, A. 1992: “Consolidació d’una estructura urbana (1300-1516)”, AADD: *Història de Barcelona 3. La ciutat consolidada (s. XIV-XV)*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

GUÀRDIA, M.; GARCIA ESPUCHE, A. 1992: “Estructura urbana”, AADD: *Història de Barcelona 4. Barcelona dins la Catalunya Moderna (s. XVI-XVIII)*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

MESTRE, J. 1997: “Les divisions político-administratives de la ciutat de Barcelona”, AADD: *Els barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella i Eixample*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pp. 12-23.

MESTRE, J. (dir.) 1999: *Diccionari d’història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona.

MUÑOZ, I. 2002: *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada als carrers General Castaños, 14- Duana, 2 (Barcelona)*, inèdita.

RÍO, M. 2002: *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a dos solars del Passeig Picasso (Barcelona)*, inèdita.

SUAU I LLEAL, L. 2002: *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada a dos solars del Passeig Picasso (Barcelona)*, inèdita.

Atics

Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

FIGURES

Atics

Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX I: FITXES D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 100	
Sector: Rasa 1		Fase:		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	Paviment del carrer actual.			
DESCRIPCIÓ :	Superficial d'entre 25 i 30 centímetres de potència constituït per lloses de gres de 40x60x8 centímetres i un llit de formigó sobre el qual es sustenten.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	101	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 101	
Sector: Rasa 1		Fase:		Cronologia: Fins el segle XX
DEFINICIÓ :	Rebliment de rases de serveis recents.			
DESCRIPCIÓ :	Matriu sorrenca de color marró fosc amb petites bossades de calç disgregada. Heterogeneïtat pel que fa al contingut de material constructiu (rajoles i pedres de dimensions diverses). Ha proporcionat material ceràmic vidriat comú i un element amb decoració de reflexes metàl·lics.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	serveis	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

ANNEX II: INVENTARI DELS MATERIALS

UJ	SECTOR	NÚM	FRAGMENTS	CODI	DEFINICIÓ FRAGM.	FORMA	TÈCNICA	PASTA	DECORACIÓ E	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	DIBUIX
101			1	14200	SF	FIN	TO	AO		VI	VI	Segles XV-XVI	Decoració d'entramat amb motius geomètrics.	
101			1	14200	SF	FIN	TO	AO		VI	VI	Segles XV-XVI	Molt concrecionada.	
101			1	14102	SF	FIN	TO	AO			VI	Segle XV		
101			1	14303	VO	PAT	TO	CA		VI	VI	Segle XIX	Papallona blava sobre blanc.	
101			1	14100	FO	FIN	TO	AO		VI	VI			
101			1	14003	PS	OLL	TO	AO		VI	VI			
101			1	14003	VO	OLL	TO	AO		VI	VI			
101			1	14003	VO	OLL	TO	AO		VI	VI		Llavi pla.	
101			1	14003	VO	GET	TO	AO		VI	VI			
101			1	14003	VO	GIB	TO	AO			VI		Vidriat verd	
101			1	14003	FO	GIB	TO	AO			VI		Vidriat verd	
101			1	14003	SF	FIN	TO	GO			VI			
101			1	14003	SF	FIN	TO	GO			VI		Molt concrecionada.	
101			1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI			
101			1	14003	SF	FIN	TO	AO		VI	VI			
101			1	14003	SF	FIN	TO	AO		VI				
101			1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI			
101			1	14003	SF	FIN	TO	AO			VI		Vidriat intern beige.	

Atics

Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric